

Prevence užívání návykových látek u žadatelů z řad dospívajících chlapců v přijímacím zařízení

Pokyny pro skupinovou diskusi

Pokyny pro skupinové diskuse o užívání návykových látek s žadateli z řad dospívajících chlapců v přijímacím zařízení

K použití ve spojení s animovaným videem agentury EUAA „Všude je život“

Březen 2025

Dne 19. ledna 2022 se z Evropského podpůrného úřadu pro otázky azylu (EASO) stala Agentura Evropské unie pro otázky azylu (EUAA). Veškeré odkazy na úřad EASO a produkty a subjekty úřadu EASO by měly být chápány jako odkazy na agenturu EUAA.

Rukopis dokončen v březnu 2025

Za použití níže uvedených informací nenese odpovědnost ani Agentura Evropské unie pro otázky azylu (EUAA), ani žádná osoba jednající jejím jménem.

Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2025

PDF   ISBN 978-92-9418-034-6   doi:10.2847/8220010   BZ-01-25-014-CS-N

© Agentura Evropské unie pro otázky azylu (EUAA), 2025

Reprodukce povolena pod podmínkou uvedení zdroje.

K veškerému použití nebo reprodukci prvků, které nejsou ve vlastnictví agentury EUAA, může být nutné získat svolení přímo od příslušných nositelů práv. Agentura EUAA nevlastní autorská práva k těmto prvkům:

Ilustrace na obálce: Animované video „Všude je život“ © EUAA, 2024.

O pokynech

Proč byly tyto pokyny vytvořeny? Užívání návykových látek bylo označeno za významný fenomén v přijímacím prostředí v členských státech EU a v zemích přidružených k Schengenu ⁽¹⁾. Agentura EUAA se proto při práci s žadateli zaměřuje na prevenci, a to zejména u žadatelů z řad chlapců, kteří jsou identifikováni jako nejohroženější skupina. Tyto pokyny byly vypracovány tak, aby doplňovaly animované video agentury EUAA o prevenci užívání návykových látek ⁽²⁾ a aby byly používány společně s ním. Cílem obou je pomoci odborníkům na přijímání vést preventivní diskuse s žadateli z řad dospívajících chlapců.

Jak byly tyto pokyny vypracovány? Tým agentury EUAA pro otázky zranitelnosti vypracoval tyto pokyny s podporou odborníků z členských států na užívání návykových látek a jeho prevence, zranitelnost a duševní zdraví. Klíčovou roli v procesu vývoje hrály konzultace s odborníky z Agentury Evropské unie pro drogy.

Komu jsou tyto pokyny určeny? Tyto pokyny jsou určeny odborníkům, kteří pracují s žadateli z řad dospívajících chlapců v přijímacím zařízení, včetně sociálních pracovníků, poradců, psychologů a učitelů. Mohou být přínosné i pro odborníky na přijímání, kteří mají jiné profily a jsou vyškoleni v oblasti psychosociální práce.

Jak používat tyto pokyny Po úvodu jsou tyto pokyny rozděleny do dvou hlavních oddílů. První oddíl vysvětluje animované video agentury EUAA o prevenci užívání návykových látek a jeho účel. Druhá část obsahuje tipy pro vedení skupinových diskusí s žadateli z řad dospívajících chlapců s využitím animovaného videa jako nástroje. V přílohách je uveden stručný přehled témat užívání návykových látek a jeho prevence, který má napomoci všeobecnému porozumění mezi odborníky na přijímání, kteří budou moderovat skupinové diskuse s žadateli z řad dospívajících chlapců.

Jak tyto pokyny souvisí s jinými nástroji agentury EUAA? Tyto pokyny doplňují další zdroje agentury EUAA týkající se duševního zdraví a pohody, psychosociálního vzdělávání ⁽³⁾ a psychosociálního povědomí pracovníků v první linii ⁽⁴⁾. Animované video je součástí portálu agentury EUAA Let's Speak Asylum (poskytování informací v souvislosti s přijímáním) ⁽⁵⁾. Všechny praktické nástroje agentury EUAA jsou dostupné na jejich internetových stránkách: <https://euaa.europa.eu/practical-tools-and-guides>.

⁽¹⁾ 27 členských států EU plus Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko.

⁽²⁾ EUAA, „Prevention of substance use“ (Prevence užívání návykových látek), kanál agentury EUAA na YouTube, 13. prosince 2024, navštíveno 6. února 2025, <https://www.youtube.com/watch?v=nsJPFgE517o&t=36s>. Animované video je k dispozici v angličtině a v osmi jazycích, kterými běžně mluví žadatelé o mezinárodní ochranu přicházející do Evropy. Je rovněž opatřeno titulky ve 22 jazycích EU.

⁽³⁾ Agentura EUAA, *Practical Guide on Mental Health and Well-being of Applicants for International Protection – Part I. for Senior Management* (Praktická příručka k duševnímu zdraví a pohodě žadatelů o mezinárodní ochranu – část I pro vyšší vedení), listopad 2024, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/mental-health-well-being-applicants-part-i-senior-management>; EUAA, *Practical Guide on Mental Health and Well-being of Applicants for International Protection – Part II. for those working in the first line* (Praktická příručka k duševnímu zdraví a pohodě žadatelů o mezinárodní ochranu – část II pro ty, kteří pracují v první linii), listopad 2024, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/mental-health-well-being-applicants-part-ii-first-line-officers>; EUAA, *Practical Guide on Mental Health and Well-being of Applicants for International Protection – Part III. Toolbox for the implementation of mental health and psychosocial support* (Praktická příručka k duševnímu zdraví a pohodě žadatelů o mezinárodní ochranu – část III. Sada nástrojů k poskytování podpory v oblasti duševního zdraví a psychosociální podpory), listopad 2024, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/mental-health-well-being-applicants-part-iii-toolbox>; EUAA, *How can I support my child during difficult times?* (Jak mohu podpořit své dítě v obtížných časech?), červen 2023, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/how-can-i-support-my-child-during-difficult-times>; EUAA, *How can I deal with situations in which my parents seem sad, worried, or angry?* (Jak se mám vypořádat se situacemi, kdy jsou moji rodiče smutní, mají starosti nebo se zlobí?), červen 2023, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/how-can-i-deal-situations-which-my-parents-seem-sad-worried-or-angry>; EUAA, *How to handle situations when my friend or sibling is sad, angry or does dangerous things?* (Jak řešit situace, když je můj kamarád nebo sourozenec smutný, rozzlobený nebo dělá nebezpečné věci?), červen 2023, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/how-handle-situations-when-my-friend-or-sibling-sad-angry-or-does-dangerous-things>.

⁽⁴⁾ EUAA, „Psychological First Aid“ (Psychologická první pomoc), kanál agentury EUAA na YouTube, 26. června 2023, navštíveno 6. února 2025, <https://www.youtube.com/watch?v=kbcUCUeng8ul> doplněno [pokyny](#).

⁽⁵⁾ EUAA, portál Let's Speak Asylum, leden 2023, navštíveno 23. února 2025, <https://lsa.euaa.europa.eu/>.

Obsah

Seznam zkratk	5
1. Úvod	6
1.1. Účel pokynů	7
1.2. Komu jsou tyto pokyny určeny?	7
2. Animované video agentury EUAA o prevenci užívání návykových látek	9
2.1. Účel a cílová skupina	9
2.2. Klíčová sdělení, témata a symboly	10
2.3. Dějová linie	11
3. Jak vést skupinové diskuse s žadateli z řad dospívajících chlapců pomocí animovaného videa agentury EUAA	12
3.1. Příprava a ochranná opatření	12
3.2. Moderování skupinové diskuse	13
3.2.1. Úvod do skupinové diskuse	14
3.2.2. Tipy pro moderování skupinové diskuse – fáze 1	15
3.2.3. Tipy pro moderování skupinové diskuse – fáze 2	17
3.2.4. Ukončení skupinové diskuse	18
Přílohy s doplňujícími informacemi pro osoby, které zavádějí preventivní skupinové diskuse	19
Příloha I. Užívání návykových látek a jeho vliv na mládež	19
Příloha II. Co je účinná prevence užívání návykových látek?	21

Seznam zkratek

Zkratka	Definice
EU	Evropská unie
EUAA	Agentura Evropské unie pro otázky azylu
EUDA	Agentura Evropské unie pro drogy
EUPC	evropské osnovy prevence
REITOX	Réseau Européen d'Information sur les Drogues et les Toxicomanies (evropská informační síť o drogách a drogové závislosti)
Úmluva o uprchlících	Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a protokol z roku 1967 (v právních předpisech EU v oblasti azylu a Soudním dvorem EU označována jako „Ženevská úmluva“)
země EU+	Členské státy EU, Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko

1. Úvod

Podle nedávných studií agentury EUAA je užívání návykových látek v prostředí přijímání v Evropě významným jevem, který se objevuje mezi třemi nejčastějšími problémy v oblasti duševního zdraví a varovnými signály kritických incidentů⁽⁶⁾. Podrobnější analýza tohoto tématu, kterou provedly Agentura Evropské unie pro drogy (EUDA) a Agentura Evropské unie pro otázky azylu (EUAA)⁽⁷⁾, ukázala, že podle odborníků na přijímání v členských státech EU a zemích přidružených k Schengenu (země EU+) je užívání návykových látek při přijímání buď velkým (27 %) nebo příležitostným problémem (50 %) ⁽⁸⁾.

Zjištěné příčiny se týkají zážitků, které se odehrály před cestou nebo během ní a po příjezdu. Patří sem traumatické události v zemích původu nebo během tranzitu, ztráta komunity a sociální podpory, nedostatečné zapojení do smysluplných aktivit, nejistota spojená s vleklým azylovým řízením nebo nezaměstnanost v přijímajících zemích⁽⁹⁾. Mezi výraznější důsledky pozorované v souvislosti s užíváním alkoholu, nedovolených látek a léků na předpis žadateli patří problémy v oblasti duševního zdraví, sociální problémy, jako je absence zaměstnání, konflikt s rodinou, jinými ubytovanými osobami nebo pracovníky, jakož i agresivita a v menší míře zanedbávání školy a vzdělávací problémy.

Podle studie jsou nejohroženější skupinou mladí, svobodní muži, včetně dospívajících a nezletilých osob bez doprovodu. Podobně jako jejich vrstevníci ze zemí EU+ mohou mít dospívající žadatelé sklon k rizikovému chování a experimentování, což může zahrnovat i užívání návykových látek. V tomto ohledu mohou být zranitelní z důvodu rizik spojených s jejich cestou a zásadních změn, jimiž procházejí při příjezdu a podání žádosti o mezinárodní ochranu v nové zemi. Během čekání na rozhodnutí o jejich žádosti o mezinárodní ochranu zažívají mnozí z nich nejistotu. Ti, kteří přicházejí do Evropy bez doprovodu navíc čelí problémům při řešení své situace sami, zatímco jejich rodina a komunita jsou často daleko.

Za účelem řešení těchto problémů vypracovala agentura EUAA animované video „Všude je život“, které se zaměřuje na dospívající chlapce v přijímacích zařízeních v zemích EU+. Slouží jako nástroj k usnadnění rozhovorů o prevenci a případně dalších relevantních iniciativ v těchto prostředích.

⁽⁶⁾ EASO, *Mental health of applicants for international protection in Europe – Initial mapping report* (Duševní zdraví žadatelů o mezinárodní ochranu v Evropě – úvodní zpráva o mapování), červenec 2020, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/report-mental-health-applicants>; EASO, *Consultations with Applicants for International Protection on Mental Health A participatory approach – supported by Member State authorities and civil society* (Konzultace s žadateli o mezinárodní ochranu na téma duševního zdraví – participativní přístup – podporovaný orgány členských států a občanskou společností), prosinec 2021, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/consultation-applicants-international-protection-mental-health> EUAA, *Critical Incident Management in the field of asylum and reception* (Řízení kritických incidentů v oblasti azylu a přijímání), 2022, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/critical-incident-management-field-asylum-and-reception>.

⁽⁷⁾ EMCDDA–EUAA, *Professionals working in reception centres in Europe: an overview of drug related challenges and support needs* (Odborníci pracující v přijímacích střediscích v Evropě: přehled výzev a potřeb v oblasti podpory souvisejících s drogami), říjen 2023, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/professionals-working-reception-centres-europe-overview-drug-related-challenges-and-support-needs>.

⁽⁸⁾ Tamtéž, s. 21.

⁽⁹⁾ Tamtéž, s. 21–22.

1.1. Účel pokynů

Tyto pokyny poskytují tipy pro používání animovaného videa agentury EUAA „Všude je život“ k diskusi o níže uvedených tématech s žadateli z řad dospívajících chlapců:

- jak žadatelé vnímají život v přijímacím zařízení a co se jim především honí hlavou,
- na co je důležité se zaměřit při čekání na rozhodnutí o jejich žádosti,
- socializace a udržování kontaktů během pobytu v přijímacím zařízení,
- motivace k pozitivnímu zvládnutí pomocí dostupných zdrojů.

Tyto pokyny rovněž obsahují stručný přehled o:

- užívání návykových látek, přechodu k problémovému užívání návykových látek a o poruchách způsobených užíváním návykových látek se zaměřením na mládež ([Příloha I. Užívání návykových látek a jeho vliv na mládež](#)),
- prevenci užívání návykových látek, přičemž se klade důraz na zdravé prostředí a sociální vazby ([Příloha II. Co je účinná prevence užívání návykových látek?](#)).

Přehledy uvedené v přílohách napomáhají všeobecnému pochopení obou témat odborníky na přijímání.

Tyto pokyny nepojednávají:

- o poruchách způsobených užíváním návykových látek a souvisejících újmách,
- o druzích látek běžně užívaných v Evropě a jejich účincích.

Tato témata musí být z diskusí na základě animovaného videa agentury EUAA vyloučena. V případě, že někteří chlapci projeví potřebu hovořit o dopadech užívání návykových látek nebo o podpoře, doporučuje se konzultace s odborníky na drogy nebo zdroje, jako je evropská informační síť o drogách a drogové závislosti (REITOX) ⁽¹⁰⁾ a certifikovaní školitelé evropských osnov prevence (EUPC) ⁽¹¹⁾.

1.2. Komu jsou tyto pokyny určeny?

Tyto pokyny jsou určeny odborníkům, kteří pracují s dospívajícími žadateli, včetně sociálních pracovníků, poradců, psychologů a pracovníků zabývajících se zranitelností, učitelů a odborníků na přijímání s jinými profily, a to vzhledem k tomu, že mají zkušenosti nebo

⁽¹⁰⁾ Agentura EUDA, „Vnitrostátní kontaktní místa sítě REITOX“, internetové stránky agentury EUDA, navštíveno 15. ledna 2025, https://www.euda.europa.eu/about/partners/reitox_en. Síť REITOX odkazuje na síť agentury EUDA pro subjekty monitorující drogy na vnitrostátní úrovni. Skládá se z třiceti určených vnitrostátních institucí nebo agentur odpovědných za sběr údajů a podávání zpráv o drogách a drogové závislosti. Tyto instituce se nazývají „národní kontaktní místa“ nebo „národní střediska pro sledování drog“.

⁽¹¹⁾ EUDA, „Evropské osnovy prevence“ (EUPC): seznam školitelů a hlavních školitelů, internetové stránky agentury EUDA, navštíveno 15. ledna 2025, https://www.euda.europa.eu/best-practice/european-prevention-curriculum-eupc/list-of-trainers_en. Seznam školitelů je k dispozici podle jednotlivých zemí.

odbornou přípravu v oblasti psychosociální práce. Do pokynů mohou nahlédnout také tlumočníci a interkulturní mediátoři, kteří podporují skupinové diskuse s dospívajícími chlapci.

Od odborníků na přijímání, kteří se účastní těchto diskusí, se neočekává, že mají odborné znalosti o užívání návykových látek nebo že poskytují související informace.

2. Animované video agentury EUAA o prevenci užívání návykových látek

Animované video agentury EUAA o prevenci užívání návykových látek je v souladu s přístupem k duševnímu zdraví a psychosociální podpoře, který dnes hojně využívají humanitární subjekty. Tento přístup uznává význam preventivní péče o duševní zdraví pro žadatele. Zahrnuje řešení psychosociálních potřeb žadatele od okamžiku příjezdu přes poskytnutí základních služeb a bezpečnosti, jakož i posílení angažovanosti v komunitě, rodinných vazeb, sociálních sítí a psychoedukace po celou dobu pobytu s cílem snížit rizika negativního zvládání situace, jako je užívání návykových látek, a zároveň vytvářet odolnost ⁽¹²⁾.

Animované video se rovněž řídí přístupem agentury EUDA k prevenci užívání látek založeným na důkazech, který prosazuje vytváření prostředí, která nelákají k užívání drog, budování zdravých sociálních vztahů a zapojení ohrožených osob do smysluplných každodenních činností.

Animované video má pomoci úředníkům v první linii navázat kontakt s žadateli z řad dospívajících chlapců a usnadnit jim diskusi o výzvách a o tom, jak konstruktivně využít svůj čas v přijímacím zařízení. Animované video se vyhýbá zaměření na samotné užívání návykových látek a nepoužívá poselství zákazů, varování nebo trestů, protože se ukázalo, že tyto prostředky jsou v prevenci užívání návykových látek u mládeže neúčinné.

2.1. Účel a cílová skupina

Toto animované video se zaměřuje na žadatele z řad dospívajících chlapců (ve věku od 14 do 17 let), aby se předešlo užívání návykových látek a negativnímu zvládání situace. Vychází z toho, že negativnímu zvládání situace ze strany chlapců žádajících o azyl, včetně užívání návykových látek, by se dalo předejít uplatněním komplexního přístupu k jejich situaci. Součástí je rozhovor (skupinová diskuse) o změnách, jimiž procházejí, o jejich pocitech a o zdrojích, které jsou k dispozici v přijímacím zařízení, jako je sociální podpora a aktivity, např. sport nebo učení. Vybízí je k tomu, aby během čekání na rozhodnutí o udělení azylu využívali čas v přijímacím zařízení zdravě a produktivně ⁽¹³⁾.

Animované video má být promítáno chlapcům žádajícím o azyl, kteří nemají žádné zkušenosti s užíváním návykových látek nebo mají zkušenosti s příležitostným či experimentálním užíváním. Nedoporučuje se používat video pro preventivní diskusi s chlapci, u nichž se vyskytuje časté nebo škodlivé užívání návykových látek nebo závislost na nich.

⁽¹²⁾ EUAA, *Practical Guide on Mental Health and Well-being of Applicants for International Protection – Part I. for Senior Management* (Praktická příručka k duševnímu zdraví a pohodě žadatelů o mezinárodní ochranu – část I pro vyšší vedení), listopad 2024, s. 29–30, navštíveno 19. března 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/mental-health-well-being-applicants-part-i-senior-management>.

⁽¹³⁾ Význam těchto výrazů viz [Příloha I. Užívání návykových látek a jeho vliv na mládež](#).

Animované video má být puštěno dospívajícím žadatelům mužského pohlaví po registraci a ubytování v přijímacím středisku. Je určeno pro období, kdy čekají na rozhodnutí, což může trvat i několik měsíců. Tuto dobu lze využít k pomoci při rozvoji jejich znalostí a životních dovedností po rozhodnutí a jejich pobytu v přijímacím zařízení. V tomto ohledu je zásadní, aby si byli vědomi všech dostupných zdrojů v přijímacím zařízení, a předešlo se tak negativnímu chování při zvládnání situace.

2.2. Klíčová sdělení, témata a symboly

Animované video obsahuje následující **klíčová sdělení** pro žadatele z řad dospívajících chlapců během jejich pobytu v přijímacím zařízení.

Problémy, s nimiž se potýkáte, jsou oprávněné a uznávané:

- emoce, které prožíváte po příjezdu a během čekání na rozhodnutí o vaší žádosti, jako jsou obavy, stres, frustrace, naděje, jsou přirozené a oprávněné,
- negativní mechanismy zvládnání, jako je užívání návykových látek, se mohou u některých lidí jevit jako způsob, jak se vyrovnat s nejistotou a obavami, a můžeme si promluvit o tom, proč tomu tak je.

Existují možnosti, jak se s tím vyrovnat a využít čas v přijímacím zařízení prospěšně:

- jsou k dispozici zdroje, které vám mohou pomoci využít pozitivní mechanismy zvládnání:
  - požádejte o informace a podporu přijímací a psychosociální pracovníky,
  - obraťte se na zdravotnický personál a řešte případné zdravotní potíže nebo příznaky,
  - oslovte ubytované osoby a navažte a udržujte společenské kontakty,
  - buďte aktivní a zapojte se do skupinových aktivit,
- důvěřujte svým silným stránkám, zdrojům a houževnatosti.

Klíčovými tématy zachycenými v animovaném videu jsou:

- osamělost, přátelství a výběr přátel,
- socializace v nové zemi,
- přizpůsobování se (např. učení se místního jazyka),
- negativní mechanismy zvládnání (např. užívání návykových látek),
- ambice do budoucna (např. budoucí povolání),
- pozitivní mechanismy zvládnání a dostupné zdroje v přijímacím zařízení,
- na koho se obrátit a komu důvěřovat během čekání na rozhodnutí o vaší žádosti.

V animovaném videu jsou použity **symbols** včetně draka, automechanika a mraků, které představují a rozebírají výše uvedená témata v různých zemích a souvislostech (význam symbolů viz oddíl [3.2. Moderování skupinové diskuse](#)).

2.3. Dějová linie

V animovaném videu vystupuje šestnáctiletý afghánský chlapec Ahmad, který je již několik měsíců v přijímacím středisku jako žadatel o azyl bez doprovodu. Svěřuje se se svými smíšenými pocity a obavami po příjezdu a také s tím, jak se během čekání na rozhodnutí vyrovnával s negativními jevy, jako je užívání návykových látek. Ahmad vyhledal podporu pracovníků, účastnil se skupinových aktivit a navázal přátelství, díky čemuž se mohl cítit lépe a cítit se součástí komunity ubytovaných osob, což mu také pomohlo, že nemusel mít takové obavy a mohl se více zapojit do života ve středisku.

Animované video ukazuje Ahmada, jak žije ve dvou přijímacích zařízeních. Nejprve je v kontejnerovém zařízení pro všechny osoby a poté je přemístěn do specializovaného zařízení pro nezletilé osoby bez doprovodu.

Pozn.: Animované video je obecné, vytvořené pro všechny země EU+, proto může být vyobrazená situace v přijímacím zařízení v některých zemích EU+ realističtější a v jiných méně.

3. Jak vést skupinové diskuse s žadateli z řad dospívajících chlapců pomocí animovaného videa agentury EUAA

Skupinové diskuse by se měly konat v přijímacích zařízeních, kde jsou k dispozici volnočasové, podpůrné a vzdělávací aktivity pro mladé žadatele (přímo v zařízení nebo formou předání). To se považuje za klíčový předpoklad pro organizaci takových diskusí o prevenci. Kromě toho je vždy dobré, aby tyto diskuse byly součástí širšího spektra psychosociální a volnočasové podpory, která je žadatelům poskytována.

3.1. Příprava a ochranná opatření

Složení skupiny a rámec

- Šest až deset žadatelů z řad dospívajících chlapců (ve věku 14 až 17 let), bez doprovodu, s doprovodem zvlášť nebo ve smíšené skupině.
- Žadatelé z řad dospívajících chlapců, kteří neužívají návykové látky nebo mají zkušenosti s umírněným či občasným užíváním návykových látek.
- 60 až 90minutová diskuse, s 15minutovou přestávkou v případě prodloužení na 90 minut.

Načasování

- Začněte od druhého měsíce, jakmile budou dokončeny všechny postupy při příjmu včetně ubytování a účastníci se budou cítit lépe usazení.
- Naplánujte schůzky tak, aby se nepřekrývaly s jinými povinnostmi účastníků (vzdělávání, jazykové kurzy, sport).

Zaručená účast. Je zapotřebí uspořádat diskuse pro všechny mladé lidi, kteří o ně projeví zájem.

Informovaná a dobrovolná účast. Informujte účastníky a jejich pečovatele/opatrovníky předem, aby si byli vědomi účelu a formátu diskuse a souhlasili s účastí. Společně se dohodněte na čase.

Dostupná podpora. Informujte účastníky, že v případě potřeby bude k dispozici následná podpora ze strany sociálního pracovníka nebo mentora.

Bezpečný prostor

- Aby se zajistilo, že diskuse nevyvolá další trápení, nesmí být součástí skupiny žadatelé, kteří zažívají vážnou psychickou zátěž nebo krizi.
- Zajistěte, aby se účastníkovi, který může během diskuse zažívat psychickou zátěž, dostalo okamžité specializované podpory a aby mohl v případě potřeby diskutovat o tématech později individuálně.
- Po sezení si popovídejte s tlumočníkem, zejména pokud byl kdysi žadatelem.

Přístup k diskusi

- Povzbuzujte všechny účastníky ke sdílení názorů, ale netlačte na ně. Přínosná je i tichá účast.
- Přístupujte ke sdíleným názorům jako k cennému přínosu a nemluvte o nich jako o „správných či nesprávných“.
- Pokládejte doplňující otázky, abyste pochopili myšlenky a reakce účastníků. Zůstaňte otevření celé škále reakcí, které mohou vyjádřit: souhlas, úsudek, pocity, kritiku, otázky nebo váhání.

Jazyky a tlumočení

- Moderátoři by měli hovořit jazykem účastníků nebo spolupracovat s tlumočníkem či interkulturním mediátorem.
- Tlumočníci by měli být seznámeni s účelem diskuse a s těmito pokyny.
- Jazyk musí být přiměřený věku, jednoduchý, empatický a poutavý.
- Účastníci by měli sdílet společný jazyk (mateřský jazyk nebo druhý jazyk). Jazykově smíšené skupiny vyžadují více překladatelů, což může zpomalit diskusi a ovlivnit dynamiku skupiny.

3.2. Moderování skupinové diskuse

Skupinovou diskusi vede moderátor, v případě potřeby s podporou tlumočníka nebo interkulturního mediátora. Moderátor a tlumočník by měli animované video zhlédnout předem, měli by se sejit předem, aby si ujasnili účel diskuse a dohodli se na jejím způsobu a struktuře.

Doporučuje se, aby diskuse probíhala ve dvou fázích, s úvodní a závěrečnou fází.

Tok	Trvání	Cíl	Jak
Úvod	10 min	Připravit skupinu chlapců na diskusi a nastavit pravidla	• Představte se navzájem. • Rychlá hra.
Fáze 1	40 min	Diskutovat o hlavních tématech animovaného videa a upřednostnit témata vybraná účastníky.	• Pusťte celé animované video. • Přehrajte znovu klíčové scény videa.
Přestávka (15 minut)			
Fáze 2	15 minut	Informovat účastníky o zdrojích, které jsou k dispozici v příslušném přijímacím zařízení.	• Sdílejte relevantní informace a další vizuální materiály, které jsou k dispozici.
Závěr	10 min	Ocenit důležitost účasti chlapců a vyzvat je, aby se podělili o dojmy ze samotné skupinové diskuse.	• Krátké kolo se všemi účastníky.

3.2.1. Úvod do skupinové diskuse

Zasedací pořádek

Doporučuje se uspořádat židle do půlkruhu, včetně židlí pro moderátora a tlumočníka. Zajistěte, aby všichni měli stejně dobrý výhled na obrazovku.

Zahřátí

- Všichni účastníci se představí, pokud se navzájem neznají ⁽¹⁴⁾.
- V případě potřeby si zahrajte rychlou hru ⁽¹⁵⁾, abyste navodili příjemnou atmosféru.
- Pokud se všichni navzájem znají, přejděte rovnou k dalšímu kroku.

Stanovte pravidla skupiny

Než začnete, stanovte si společně několik základních pravidel, například:

- naslouchat jeden druhému,
- respektovat odlišné názory,
- zůstat přítomni (žádné telefony / žádné chození dovnitř a ven).

⁽¹⁴⁾ Účastníci si například mohou házet míčem. Účastník, který má míč, se může představit tak, že sdělí své jméno a jednu ze svých vášní, poté hodí míč dalšímu účastníkovi.

⁽¹⁵⁾ Rychlou hrou mohou být dotazy na preference každého chlapce (oblíbený sport, ovoce, denní doba) a stručné vysvětlení důvodů. Odpovídejte stručně.

Vysvětlete:

- účel a dobu trvání diskuse,
- že diskuse nesouvisí s posuzováním jejich žádosti o azyl,
- že neexistují správné ani špatné odpovědi, ale že je důležité vést společný rozhovor založený na společných dojmech a názorech vyplývajících z animovaného videa,
- že účastníci mohou kdykoli odejít, pokud jim to nebude příjemné.

Podívejte se na animované video: přehrajte skupině animované video, které trvá 2,51 minuty.

Začněte otázkou: „Co na vás v tomto animovaném videu zapůsobilo?“

3.2.2. Tipy pro moderování skupinové diskuse – fáze 1

Určení a prodiskutování témat, která jsou předmětem zájmu účastníků.

V diskusi se bude zkoumat, jak účastníci reagují na video, a určí se témata, která je zajímají, aniž by jim byly vnucovány představy. Různé skupiny dospívajících chlapců se mohou zaměřit na různá témata v závislosti na své osobní situaci, zázemí atd. Témata mohou zahrnovat osamělost, adaptaci v nové zemi či kariérní ambice. Někteří se možná rozhodnou, že budou hovořit také o drogách a kriminalitě. Každé vznesené téma je pro diskusi vhodné, přičemž moderátoři musí zajistit, aby udrželi pozornost na prevenci a posilování houževnatosti účastníků.

Níže najdete tipy, jak využít témata a symboly z animovaného videa k vedení smysluplné diskuse. V části „přiblížení“ jsou vysvětleny příslušné klíčové části videa.

Animované video o prevenci užívání návykových látek „Všude je život“ – hlavní témata	
První setkání s přijímacím zařízením a novým prostředím	
Načasování: 00.00–00.35	
Hlavní sdělení	Výzvy a pocity, kterým čelíte po příjezdu do nové země, jsou oprávněné a uznávané.
Návodné otázky	Příjezd do nové země by mohl být náročný. Když se podíváte na své zkušenosti, co bylo pro vás náročné a co naopak pozitivní a přínosné? Orientace na novém místě by mohla být obtížná. Když se podíváte na svou zkušenost, co pro vás bylo náročné a co naopak pozitivní a přínosné?
Témata diskuse	• jazyk • nová kultura a pravidla • další témata vznesená účastníky
Hlavní symboly	Kontejnerové budovy: představují dočasnou fázi života žadatelů.
Přiblížte si animovaný příběh. Ahmad, šestnáctiletý chlapec z Afghánistánu bez doprovodu, přichází do přijímacího zařízení s kontejnerovými budovami, cítí se nejistý a nezná své okolí. Čelí osamělosti, kulturním rozdílům a nutnosti naučit se pravidla nového prostředí.	

Váhání ohledně přizpůsobení se nové zemi		Načasování: 00.35–1.20
Hlavní sdělení	Výzvy a pocity, kterým čelíte při přizpůsobování se životu v přijímacím zařízení a nové kultuře, jsou oprávněné a uznávané.	
Návodné otázky	Pokud se člověk při pobytu v přijímacím středisku nudí nebo má obavy, co si myslíte, že by mu mohlo pomoci bavit se lépe? Co myslíte, že může takovému člověku pomoci, aby se cítil lépe?	
Témata diskuse	• osamělost • nuda • nostalgie po domově, rodině a přátelích • úzkost z přizpůsobování se a z výsledku žádosti o azyl • výběr správných přátel • negativní mechanismy zvládání (kouření, pití, drogy) • další témata vznesená účastníky	
Hlavní symboly	Mraky: představují plynoucí čas; nedostatečné propojení s realitou. Noc: představuje špatnou náladu, činnosti s negativními důsledky, smutek.	
Přibližte si animovaný příběh. Ahmad sedí sám ve svém pokoji a dívá se na zataženou oblohu, což symbolizuje plynutí času, kdy nemá co dělat. Cítí se osamělý a zdrcený novou situací, myslí na svou rodinu a přátele doma. Z této scény je cítit smutek a obavy, protože Ahmad se snaží přijít na to, jak se přizpůsobit novému životu. V další scéně vidí Ahmad skupinu chlapců před přijímacím zařízením. Je pozdě večer a oni kouří, pijí a možná užívají drogy. Všimne si však, že ani oni nevypadají dobře a nejsou si jisti, jak se v novém životě orientovat. Rozhodne se, že se k nim nepřidá. Ahmadovi je jasné, že jeho cílem v nové zemi není užívat drogy, aby zapadl.		
Konstruktivní využití času v přijímacím zařízení ve prospěch budoucích cílů		Načasování: 1.20–2.38
Hlavní sdělení	Čas strávený v přijímacím středisku lze využít zdravým a prospěšným způsobem k učení a přípravě na život po rozhodnutí o azylu. Jste houževnatí a s pomocí přátel a podpory pracovníků se můžete cítit angažovaní a spokojení, zatímco čekáte na rozhodnutí o své žádosti.	
Návodné otázky	Proč jsou dobří přátelé důležití? Co to znamená být dobrým přítelem? Jaké povolání byste chtěli vykonávat a proč? Jaké dovednosti jsou pro toto povolání zapotřebí? Čeho si nejvíce ceníte na své domovské zemi a kultuře? Kdybyste měli možnost vytvořit pokračování tohoto animovaného videa, jak by Ahmadův příběh pokračoval? <i>Alternativní přístup</i> Co si myslíte o způsobu, jakým Ahmad zvládá svůj pobyt v přijímacím zařízení – je přínosný? Myslíte si, že Ahmad dělá něco, co byste také mohli zkusit dělat více? Máte jiné nápady?	

Témata diskuse	• přátelství: výběr dobrých přátel a vyvarování se špatného vlivu • získání povolání: zaměření na dovednosti potřebné pro budoucí povolání • houževnatost • důležitost domovské kultury a jazyka
Hlavní symboly	Drak: představuje svobodu, houževnatost, naději, týmovou práci a přátelství (draka pouštějí dva lidé). <i>Pouštění draků je oblíbeným venkovním sportem v zemích, jako je Afghánistán nebo Sýrie.</i> Automechanik: představuje povolání, které přináší naplnění a nezávislost.
Přibližte si animovaný příběh. Ahmad se rozhodne vyhnout se užívání drog, aby zapadl, a místo toho se soustředí na svůj cíl získat povolání. Mraky za jeho oknem se promění v draka, který symbolizuje jeho budoucí ambice. V další scéně, která představuje budoucnost, je Ahmad už starší a pracuje jako automechanik. Následující scéna ukazuje, že se Ahmad přestěhoval do specializovaného zařízení pro nezletilé osoby bez doprovodu, kde se účastní aktivit, má dobré kamarády, jako je Huseyin, a navštěvuje jazykové kurzy. Tráví spolu čas, pouštějí draky a dělají domácí úkoly. Závěrečná scéna ukazuje Ahmada, jak si telefonuje s příbuzným, připravuje se na sportování s kamarády a setkává se se svým sociálním pracovníkem, což ilustruje jeho dobře zorganizovaný čas strávený v přijímacím zařízení. Pozn.: Ne všichni chlapci mohou mít vztah k pouštění draků (někteří ho mohou považovat za aktivitu pouze pro malé děti). V takovém případě se jich můžete zeptat, jaké činnosti/hře se rádi věnují s kamarády.	

3.2.3. Tipy pro moderování skupinové diskuse – fáze 2

Orientace v oblasti zdrojů, které mají účastníci k dispozici.

Diskuse o „vybraných“ tématech povede k rozhovoru o dostupných zdrojích v přijímacím prostředí, které pomáhají dospívajícím chlapcům trávit čas strukturovaným a zdravým způsobem.

Budete dávat informace týkající se poskytování informací, lékařské a psychologické podpory, jazykového vzdělávání, školní podpory a volnočasových, sportovních a kulturních aktivit.

Dále představíte pomocné pracovníky v zařízení, jako jsou sociální pracovníci, zdravotní sestry, lékaři a psychologové, pokud jsou k dispozici. Cílem je povzbudit chlapce, aby vnímali přijímací zařízení jako komunitu a využívali jeho zdroje tím, že v případě potřeby vyhledají pomoc pracovníků.

Konstruktivní využití času v přijímacím zařízení k získání informací, podpory nebo poradenství		Načasování: 1.41–2.10
Hlavní sdělení	V přijímacím zařízení jsou k dispozici zdroje, které vám pomohou využít čas zdravým způsobem. Pokud máte nějaké potřeby, sdělte je příslušným pracovníkům. Pokud potřebujete informace a pokyny, měli byste vyhledat podporu a ptát se.	
Návodné otázky	Víte, kdy se můžete obrátit na pracovníky s žádostí o podporu? Máte povědomí o společenských, vzdělávacích a rekreačních aktivitách v tomto zařízení?	
Témata diskuse	• důležitost lékařské a psychosociální podpory a podpory ve škole a při jazykovém vzdělávání (diskutujte pouze o těch, které jsou dostupné a přístupné) • uspořádání dne a dostupných volnočasových aktivit • konkrétní dostupné sociální, lékařské, vzdělávací a volnočasové zdroje	
Hlavní symboly	Drak: představuje přátelství, týmovou práci, vzájemnou podporu. Přijímací personál (zdravotní sestra, přijímací pracovník): představuje důležitost lidských kontaktů a vyhledání podpory.	

Přibližte si animovaný příběh. Ahmad se obrací na pracovníka s žádostí o pomoc. Hovoří se sociálním pracovníkem, aby mu poradil se společenským životem v přijímacím zařízení, a navštíví zdravotní sestru, aby mu podala léky na jeho bolest. Ahmadův přítel Huseyin rovněž žádá o radu sociálního pracovníka, který naslouchá a uděluje mu rady a v případě potřeby případně navrhne návštěvu psychologa.

Animované video končí poselstvím, které mladé lidi vybízí, aby se obraceli na pracovníky přijímacího střediska s žádostmi o radu.

3.2.4. Ukončení skupinové diskuse

Na závěr vyzvěte chlapce, aby se podělili o své dojmy z konverzace a zeptejte se jich:

- Co se vám na naší diskusi líbilo?
- Co by se dalo zlepšit?
- Kdybyste mohli jedním slovem nebo obrázkem popsat, jaký máte z diskuse pocit, co by to bylo?

K diskusi se na základě jejich odpovědí nevracejte. Jednoduše jim otevřete prostor pro sdílení jejich myšlenek nebo pocitů. Jakmile se všichni podělí, poděkujte jim za účast.

Připomenutí. Dejte chlapcům na vědomí, že se mohou ve vhodnou dobu sejít se sociálním pracovníkem nebo mentorem, pokud si budou chtít o animovaném videu a jeho tématech nebo o čemkoli, co v nich diskuse vyvolala, promluvit více.

Přílohy s doplňujícími informacemi pro osoby, které zavádějí preventivní skupinové diskuse

Níže uvedené přehledy mají napomoci všeobecnému porozumění tématu užívání návykových látek mezi odborníky na přijímání, kteří budou moderovat skupinové diskuse s žadateli z řad dospívajících chlapců. Nejsou určeny jako materiály, které by měly být samy o sobě použity při skupinových diskusích.

Příloha I. Užívání návykových látek a jeho vliv na mládež

Situace v oblasti drog v EU se vyznačuje vysokou mírou dostupnosti a užívání návykových látek. Dostupné látky jsou velmi různorodé a zahrnují širokou škálu psychoaktivních látek a nových syntetických drog. Osoby užívající drogy mohou být vystaveny vyššímu riziku nepříznivých zdravotních následků, protože užívají, možná nevědomky, látky s vyšší potencí nebo novější látky či směsi drog s neznámými zdravotními riziky⁽¹⁶⁾. Užívání návykových látek je v evropských zemích pozorováno jak u dospělé, tak u mladé populace.

Co je to užívání návykových látek? Užívání různých psychoaktivních látek ovlivňujících pocity, vnímání, myšlenkové procesy a/nebo chování. Může jít o zřídkavé a experimentální užívání, které však může v závislosti na různých faktorech přejít v pravidelnější a neuspořádané užívání. Užívání návykových látek probíhá ve třech fázích uvedených níže.

1. Užívání zahrnující umírněnou a sporadickou konzumaci, přičemž užívání látky je jednou z mnoha aktivit jedince s rekreačními účely.
2. Při intenzivním a eskalovaném užívání se užívání návykových látek stává trvalejším a častějším a hlavní volnočasovou aktivitou jedince. Ačkoli se sociální a osobní funkce začínají snižovat, chování je stále do značné míry organizované a jedinec může plnit většinu svých rolí a povinností.
3. Ztráta kontroly nad užíváním drog a rozvoj poruchy způsobené užíváním návykových látek znamená, že aktivity spojené s užíváním jsou nyní hlavním předmětem zájmu jedince. Je důležité si uvědomit, že vstup do jedné fáze je nutný, ale nestačí k postupu do další fáze⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁶⁾ EMCDDA, *Evropská zpráva o drogách. Trendy a vývoj*, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk, 2022, *Evropská zpráva EMCDDA o drogách 2024*, EUDA.europa.eu, 2024, navštíveno 5. prosince 2024, <https://emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024>

⁽¹⁷⁾ EMCDDA, *European Prevention Curriculum. A Handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use* (Evropské osnovy prevence. Příručka pro osoby s rozhodovací pravomocí, tvůrce veřejného mínění a tvůrce politik v oblasti vědecky podložené prevence užívání látek), Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk, 2019, EUDA.europa.eu, s. 28–29, navštíveno 19. března 2025, https://www.euda.europa.eu/publications/manuals/european-prevention-curriculum_en. Cílem EUPC je vyškolit odborníky, kteří se podílejí na utváření rozhodnutí, názorů a politik týkajících se prevence v Evropě v oblasti vědecky podložené prevence užívání návykových látek.

Co je to porucha způsobená užíváním návykových látek? Většina lidí, kteří užívají návykové látky, nepociťuje žádnou vážnou újmu, avšak někteří uživatelé návykových látek mají problémy, které významně zhoršují jejich zdraví, sociální funkce a pohodu, což se označuje jako poruchy způsobené užíváním návykových látek (mohou být mírné, středně závažné nebo závažné). Podle Světové zdravotnické organizace (Mezinárodní klasifikace nemocí, IDS 11) existuje rozdíl mezi škodlivým užíváním látek a závislostí. Škodlivé užívání látek označuje vzorec užívání návykových látek, který způsobuje poškození fyzického nebo duševního zdraví. Závislostí se rozumí užívání látky, které způsobuje touhu po ní a potíže s kontrolou nad jejím užíváním, trvalé užívání navzdory nepříznivým důsledkům, toleranci a odvykání. Někteří lidé mohou mít v souvislosti s užíváním návykových látek problémy, aniž by dosáhli klinických prahových úrovní škodlivého užívání nebo závislosti ⁽¹⁸⁾.

Užívání návykových látek a mládež. Z celounijního školního průzkumu týkajícího se alkoholu a dalších drog, který se pravidelně provádí mezi mladými lidmi ve věku 15 až 16 let, vyplývá, že se jich obzvláště dotýká kouření cigaret a konzumace alkoholu, včetně případů intoxikace. Téměř pětina účastníků studie uvedla, že užívá nelegální drogy, přičemž nejčastěji užívanou látkou bylo konopí. Znepokojivé je nemedicínské užívání léků na předpis mezi dospívajícími, neboť někteří studenti uvádějí, že během svého života užívali léky na uklidnění nebo sedativa a také léky proti bolesti, aby se „dostali do rauše“ ⁽¹⁹⁾. Mladí lidé, kteří přicházejí do Evropy, jako například žadatelé o mezinárodní ochranu, jsou vystaveni permissivní společnosti, která užívání návykových látek toleruje, a potenciálním rizikům s tím spojeným.

Mladí lidé mohou zkoušet nebo užívat návykové látky z různých důvodů.

Napodobování chování jiných osob

Rodiče a dospělé osoby, které pravidelně pijí alkohol, kouří nebo zkoušejí návykové látky, vytvářejí dojem, že užívání návykových látek je povoleno a akceptováno. Toto vnímání vytvářejí také vrstevníci a přátelé, kteří pijí nebo užívají konopí, a obecně prostředí vrstevníků, které naznačuje, že užívání návykových látek je součástí prožívání a údajného užívání si života mladých lidí.

Zvědavost a touha po zážitcích

Psychoaktivní látky mohou být užívány ze zvědavosti nebo za účelem okamžitého uspokojení, protože mohou působit rychle a jejich počáteční účinky mohou být někdy příjemné. Látky lze také zkoušet, aby člověk zažil a prokázal svou nezávislost a cítil se dospělejší.

Útěk a samoléčba.

Pokud je mladý člověk frustrovaný a nemá důvěryhodného přítele nebo pečující sociální okruh, může sáhnout po návykových látkách, aby si ulevil a cítil se plný energie

⁽¹⁸⁾ EMCDDA, *European Prevention Curriculum. A Handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use* (Evropské osnovy prevence. Příručka pro osoby s rozhodovací pravomocí, tvůrce veřejného mínění a tvůrce politik v oblasti vědecky podložené prevence užívání látek), Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk, 2019, s. 29–30, navštíveno 19. března 2025, https://www.euda.europa.eu/publications/manuals/european-prevention-curriculum_en.

⁽¹⁹⁾ EMCDDA, *ESPAD Report 2019. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs* (Zpráva ESPAD z roku 2019. Výsledky projektu Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách), Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk, 2020, navštíveno 19. března 2025, https://www.espad.org/sites/default/files/2020.3878_EN_04.pdf, s. 42–48. Průzkum byl proveden ve 49 evropských zemích.

a sebevědoměji. Někdy mohou být látky užívány ke zvládnutí stresu (např. ve škole), úzkosti nebo deprese. K dosažení těchto cílů mohou někteří užívat stimulanty na předpis, aby měli více energie a zvýšili svou schopnost soustředit se, nebo mohou užívat sedativa na předpis, aby zvládli emocionální stres různého původu.

Osamělost a nuda

Pro některé mladé lidi může být obtížné se zabavit nebo se vyrovnat s tím, že jsou sami. Zatímco látky jim mohou nabídnout nějakou činnost, mohou poskytnout společnou půdu pro socializaci s vrstevníky a sblížení se skupinou.

Nedostatek důvěry, potřeba vyjadřovat se svobodněji

Pod vlivem návykových látek se mladý člověk může domnívat, že je schopen jednat sebevědoměji, protože se uvolní zábrany a sníží se sociální úzkost. Díky tomu je možné získat odvalu dělat věci, které byste normálně nedělali, například tančit, i když jste špatní tanečníci, zpívat z plných plic, i když nejste dobří zpěváci, nebo oslovovat vrstevníky, i když jste jinak velmi plaší.

Příznivé prostředí

Ve filmech, populárních médiích nebo sociálních médiích běžně vidíme mladé i starší lidi, jak pijí nebo užívají návykové látky. Často se předpokládá, že tyto aktivity budou probíhat zdánlivě bez následků.

Zatímco příležitostné užívání návykových látek nemusí vést k bezprostřední újmě, časté užívání, užívání velkého množství, časný začátek užívání, užívání více druhů drog ⁽²⁰⁾ a rizikové vzorce (užívání drog v souvislosti s řízením nebo sexuální aktivitou) mohou vyústit v negativní důsledky. Existují přesvědčivé důkazy o tom, že časté užívání návykových látek může vést ke zhoršení fyzického a duševního zdraví a ovlivnit studijní nasazení a výkonnost ⁽²¹⁾.

Příloha II. Co je účinná prevence užívání návykových látek?

Cílem prevence užívání návykových látek je zastavit nebo oddálit užívání psychoaktivních látek. Může také hrát roli při snižování pravděpodobnosti, že ti, kteří začali užívat návykové látky, postoupí k jejich problémovému užívání ⁽²²⁾. Většina cílových skupin prevence není bezprostředně ohrožena poruchou způsobenou užíváním návykových látek, ale mohou být ohroženy zdravotními nebo psychickými újmami, předčasným ukončením školní docházky,

⁽²⁰⁾ Užívání více druhů drog znamená užívání dvou nebo více psychoaktivních látek, legálních nebo nelegálních, současně nebo postupně. Užívání drog v kombinaci může zvýšit riziko zdravotních problémů a komplikovat provádění účinných intervencí, což je problém například v reakci na akutní otravu.

⁽²¹⁾ Úřad OSN pro drogy a kriminalitu, Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu, Světová zdravotnická organizace, „Education Sector Responses to the Use of Alcohol, Tobacco and Drugs“ (Reakce vzdělávacího sektoru na užívání alkoholu, tabáku a drog), *Good Policy and Practice in Health Education* (Správná politika a praxe ve výchově ke zdraví), brožura 10, 2017, s. 26, navštíveno 19. března 2025, https://cdn.who.int/media/docs/default-source/substance-use/247509eng.pdf?sfvrsn=51329e52_2&download=true.

⁽²²⁾ Evropská zpráva EMCDDA o drogách 2024, EUDA.europa.eu, 2024, navštíveno 5. prosince 2024, s. 14, <https://emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024>

problémy s policií, rizikovým chováním (např. rizikovým sexuálním chováním). Ty může potenciálně zažít každý, kdo užívá návykové látky.

Studie ukazují, že oddálení začátku užívání návykových látek v populaci školního věku lze dosáhnout, pokud je prevence zaměřena jak na rozvoj osobních a sociálních dovedností mladých lidí podporujících zdravou socializaci, tak na vytvoření pečujícího prostředí s omezenými spouštěči nezdravého chování. Tyto preventivní strategie se zaměřují na:

- rozvoj sociálních kompetencí, dovedností odmítání a schopností zdravého rozhodování na individuální úrovni,
- školní pravidla týkající se užívání návykových látek,
- vytvoření ochranného a pečujícího vzdělávacího prostředí, které je příznivé pro učení a stanoví jasná pravidla týkající se užívání návykových látek ⁽²³⁾ na environmentální, systémové úrovni.

Užívání návykových látek mladými lidmi může být často součástí širšího vzorce behaviorálních problémů a podstupování rizik. Preventivní opatření proto musí tento problém řešit komplexně. Namísto explicitního a izolovaného řešení užívání návykových látek je třeba se zaměřit spíše na rozvoj sociálních dovedností a kompetencí podporujících zdravou socializaci a řešit environmentální, sociální a obchodní determinanty a faktory vedoucí k takovému chování než na samotné užívání návykových látek.

⁽²³⁾ EUDA, „Schools and drugs: health and social responses“ (Školy a drogy: zdravotní a sociální reakce), duben 2022, navštíveno 4. prosince 2024, https://www.euda.europa.eu/publications/mini-guides/schools-and-drugs-health-and-social-responses_en

O čem je prevence užívání návykových látek (se zaměřením na mládež)?

DOPORUČUJE SE	NEDOPORUČUJE SE
Na mezní úrovni (sociální prostředí, komunita) Zajištění prostředí, které: • je bez drog, • omezuje expozici nezdravému nebo rizikovému chování, • podporuje dostupnost příležitostí ke zdravému chování, • je sociálně pečující. Zajištění zdravých sociálních vazeb. Zajištění pečujících rodinných vazeb a podpory a zapojení komunity. Na mikroúrovni (individuální úroveň) • Poskytování smysluplného zapojení a smyslu pro účel. • Rozvoj sociálních kompetencí. • Psychoedukace (emoční gramotnost, zvládání emocí a stresu). • Výuka účinné komunikace a rozvoj interpersonálních dovedností. • Podpora rodičů při rozvoji rodičovských dovedností.	Poskytování pouze informačních intervencí týkajících se: • druhů drog, • negativních účinků drog na tělo a mysl, • trestů spojených s užíváním drog, poskytování intervencí (v sociálních médiích a hromadných sdělovacích prostředcích), které implicitně naznačují, že užívání návykových látek by mělo být rozšířené a běžné, kulturní normou nebo obvyklou formou zvládání těžkostí.

Úřad pro publikace
Evropské unie

